

TOMARZA İLÇESİ

İLÇENİN TARİHİ

İlçe'nin tarihi İl Merkezi olan Kayseri ile aynıdır. Kayseri'den ayrı olarak Tomarza adına ilk defa "Jennigs" adlı batılı bir yazarın "16.yy'da Erciyes Dağı" adlı eserinde raslanmaktadır. Bu eserde ilçeden köy olarak bahsedilmekte. 1071 yılında Alpaslan'ın Malazgirt Zaferinden sonra Anadolu'nun fethine kadar bölge sırasıyla Kapadokyalılar, Büyük İskender'in Makedonya İmparatorluğu ve Romalıların idaresinde kalmıştır. Malazgirt Zaferinden sonra bölgeye Uygur Türkleri ile İran'dan gelen Avsar Türkleri yerleşmiştir. İlçedeki muhacir Türk nüfusunun özellikle "93 Harbi" olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı Rus savaşı sırasında arttığı görülmektedir. Rus işgalinden kaçan çok sayıda Türk ailesi İlçe merkezi ve etrafındaki köylere yerleşmişlerdir.

Tomarza, I. Dünya Savaşı sırasında Kuvay-i Milliye kuvvetlerine ev sahipliği yapmıştır. Özellikler Pusatlı köyü ve çevresi, Kuvay-i Milliye'ye cephanelik ambarı olmuştur. Köyün adı da burdan gelmektedir. Pusat silâh ve cephane anlamındadır. Fransızlar, güneyden Anadolu'yu işgale başlamışlar ve Adana'nın tamamını işgal etmişler ve ordan Kayseri il sınırına kadar gelmişlerdir. Sonraları, Kayseri'nin tek işgal edilmiş toprağı olan Bakırdağı beldesine kadar gelmiştir. Bunu haber alan Kuvay-i Milliye birlikleri Pusatlı ve çevresine cephaneye yerleştirmişlerdir.

COĞRAFİ YAPI

İlçe, düz bir arazi üzerine kurulmuştur. Kuzeyi Talas ve Bünyan, Güneyi Adana İl'inin Tufanbeyli İlçesi, Batısı Develi İlçesi, Dogusu Sarız ve Pınarbaşı İlçeleri ile çevrilidir. Yüzölçümü 1452 km kare olup, il merkezine olan uzaklığı 56 km.dir. İlçe'nin denizden yüksekliği 1397 metredir. İlçe'nin üç ovası mevcuttur. Bunlar, Göstere ovası, Mandal ovası ve Çukuryavşan ovalarıdır. Akarsuları Zamantı Irmağı, Kuru çay ve Şehriyel suyu'dur. İlçe'nin Dağları ise, Aygörmez (2072 m), Sövenge (1953 m) ve Sümenge dağı ile İlçe'nin güney ve güneydoğusunda ise Torosların Tahtalı kolunu oluşturan sıradağlar vardır.

İlçe'de kışları soğuk ve yağışlı, yazları sıcak ve kurak özelliklere sahip karasal iklim hüküm sürer. Kış aylarında yağışlar yağmur ve kar şeklinde olur. Bitki örtüsü olarak

Güneydeki Toros Dağlarının eteklerinde 20.000 dekar orman, 20.000 dekar fundalık bulunmakta olup, diğer kısımlar kıraç arazi yapısına sahiptir. Toprak erezyonu çok fazladır.

İDARİ YAPI

İlçe, 1864 yılında çıkarılan "Vilayet Kanunnamesi" ile Kayseri sancağının Develi İlçesine bağlı bir nahiyesi iken, 1953 yılında çıkarılan kanunla İlçe, Develi İlçesinden ayrılarak müstakil İlçe olmuştur. Merkez belediyesi, Dadaloğlu ve Emiruşağı kasabaları ile 3 belediye, 44 köy ile toplam 47 idari birimden oluşmaktadır. Dadaloğlu Belediyesinin 4, Emiruşağı Belediyesinin 2 mahallesi vardır. 2000 yılındaki nüfus sayımında köylerde nüfusun azaldığı gözlenmiştir.

EKONOMİK YAPI

İlçe nüfusunun büyük bir tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. Bunların yanında halı ve kilim dokumacılığı, yurt içi ve yurt dışı serbest işçilik, yaklaşık 175 dükkandan oluşan çarşısı, çarşamba günleri kurulan pazarı, küçük çaplı üretim kuruluşları, hayvan alım satımı, 50 civarındaki dükkanı ile küçük bir sanayi sitesi, yöre ekonomisini oluşturmaktadır.

İlçede çıkarılan başlıca madenler krom ve mermerdir. Krom, Kızıldağ yöresindeki Beyçayırı, Alaçayır ve Nirce mevkiilerinde bulunmaktadır. Mermer ise Söğütlü köyünden çıkarılmakta olup, Şihbarak Köyü ve civarında da bol miktarda bulunduğu tespit edilmiştir. Bunların dışında merkez ve Kapıkaya'da bulunan taş ocakları, Bimis ve kum ocakları ile Kızılören Köyünde bulunan mıcır ocakları, tabii kaynaklar arasında sayılabilir.

İlçede bulunan üretim tesisleri, genellikle tarım, hayvancılık ve madene dayalı tesislerdir. Tomarza ve köylerinde halı ve kilim dokumacılığı çok eskilere dayanır. Osmanlı döneminde evlerde dokunan kilimler, çuvallar, heybeler, yük altılar, seccadeler, öncelikli evlerin önemli ihtiyaçlarını karşılayan ev eşyası idiler. Ayrıca aynalık, iğnelik, oklavalık, çanta ve aksesuar olarak dokunan, örülen eşyalar, aynı zamanda evleri süslemekte, genç kızların da en kıymetli çeyizini oluşturmaktaydı. Bugün de dokunan bu kilim ve türevlerinin yünleri, kapıda beslenen koyunlardan elde edilmekte.

SOSYAL YAPISI

Kayseri'de folklor oldukça renkli bir özelliğe sahiptir. Şehir içerisinde mahalli yaşama biçimi, kazalarda değişiktir. Özellikle, her kazada da bir başka görünüm ortaya koyar. Buna rağmen, belli motiflerde birleştikleri tarafları da vardır. Bunlar düğünlerde davul - zurna yanında, artık köylere kadar saz ekiplerinin gitmesi, düğün geleneklerinin değişmeyen bazı kurallarını her yerde aynı şekilde icra etmesi, ölümlerde beraberlik ve acıya ortak olma tavrı gibi.

Kayseri'de eskiden şehir içerisinde önemli bir oyun vardı: Taş dövüşü. Bu, şehirleşmenin getirdiği nüfus artışı yüzünden, önemini kaybetti.

Kayseri'de evlendirme ciddi bir mesele olarak ele alınır. ve özellikle görücü usul hakimdir. Evlenmeye karar verince de, "Düzen" ve "Taki" önem kazanır.

Bu adetler kaza ve köylerde de değişik şekillerde icra edilir. Pınarbaşı'nın bir kesimi hariç, pek başlık alınmaz. Köy düğünlerinde Davul-Zurna önem taşır. Çeşitli oyunlar oynanır.

Ağustos ayının son haftasında Dadaloğlu Şenliği ilçede çok önemli sosyal etkinliktir. Yurtdışında yaşayan Tomarzalılar dahi bu şenliğe katılmak için yurda dönerler.

İMAMKULU KAYA KABARTMASI

İlçesi	Tomarza	Pafta	
Köy	İmamkulu	Ada	
Mahalle		Parsel	
Mevkii	Şimşek Kaya		
Sokak			
Mülkiyeti	Hazine		
Tescil Durumu	GMEAYK- 08.04.1977-A 423		
Bugünkü Kullanımı			

Tanımı

Şimşek Kaya Mevkiinde, yekpare bir kaya üzerine işlenmiştir. Üzerinde yazıt olmadığından, hangi krala ait olduğu bilinmemektedir. 2,50 m. yükseklikte, 3,30 m. genişliktedir. Kaya kabartması üzerine işlenen sahne; En altta kuş başlı insan gövdeli üç adet (demonlar) karışık varlık, bunların üzerine basan sivri serpuşlu dağ tanrıları ve bunlar üzerinde asıl konuyu teşkil eden, Dağ Tanrıları üzerinde Fırtına Tanrısı Teşup, kutsal hayvanı boğa koşulu savaş arabası üzerinde ayakta durur vaziyette tasvir edilmiştir. Sağ elinde mızrağı, sol elini ileri doğru uzatmış vaziyette tasvir edilmiştir. Teşup'un arkasında onun oğlu olma ihtimali kuvvetli olan bir şahıs vardır. Teşup'un karşısında, bu güne kadar hiç bir yerde anlatılmayan, başından şualar çıkan ve alt kısmı çıplak tanrıçayı andıran bir kişi ayakta durur vaziyettedir. Var olan sitil özelliklerinden dolayı eser, Hitit İmparatorluk Dönemine tarihlendirilmektedir.

EMİRÜŞAĞI KALESİ VE YER ALTI ŞEHİRİ

İlçesi	Tomarza	Pafta	
Köy	Emiruşağı Kas.	Ada	
Mahalle		Parsel	
Mevkii	Kale Mevkii		
Sokak			
Mülkiyeti	Hazine		
Tescil Durumu	KKTVKK- 06.04.2006-502		
Bugünkü Kullanımı			

Tanımı

Emiruşağı Kasabasının kuzeydoğusunda Kale Mevkiinde, kale kalıntılarının bulunduğu alanın altında yer almaktadır. Burası bütün Kapadokya bölgesinde bulunan Hristiyanlık devrine ait yer altı sığınaklarının bir benzeridir. Küçük bir bölümü Kayseri Müze Müdürlüğü tarafından 2002 yılında temizlenmiştir. Fakat büyük bir kısmı molozla doludur. Bazı bölümlerinde çökmeler mevcuttur.

MÜFTÜLÜK BİNASI VE DEVİR ODASI

İlçesi	Tomarza	Pafta	14
Köy	Aşağı Mah.	Ada	133
Mahalle		Parsel	19-20-21
Mevkii			
Sokak			
Mülkiyeti	Müftülük		
Tescil Durumu	KKTVKK- 25.11.2007-975		
Bugünkü Kullanımı	Müftülük Binası		

Tanımı

Diktörtgen planlı ve orta dairesel olarak dışa taşıntılı şekilde 2 katlı inşa edilen yapı, üç bölümden oluşmaktadır. Yapının orta kısmında, şu anda müftülük makamı olarak kullanılan iki adet daire kesitli sütun ve iki adet ayak üzerinde sivri kemerlerle taşınan üst katta bir oda ve giriş holü bulunan 'Devir odası' olarak bilinen bölüm bulunmaktadır. Bu kısmın kuzeyi Kuran kursu, güney tarafı ise müftülük hizmet binasıdır.

DADALOĞLU YER ALTI ŞEHİRİ

İlçesi	Tomarza	Pafta	
Köy	Dadaloğlu Kasabası	Ada	
Mahalle		Parsel	
Mevkii			
Sokak			
Mülkiyeti	Hazine		
Tescil Durumu	KKTVKK- 01.10.2004-56		
Bugünkü Kullanımı			

Tanımı

Beldenin güneybatısındaki kaya oygu mekanlar, kayalık alan boyunca seyrek olarak bulunmaktadır ve hayvan barınağı olarak kullanılmaktadır. Birbiri ile bağlantılı geçitleri olan, içinde kilit taşı da bulunan bu geçitlere bağlı galerilerden oluşan yeraltı şehrinin duvarlarında nişler bulunmaktadır.

ERMENİ KİLİSESİ

İlçesi	Tomarza	Pafta	4
Köy		Ada	98
Mahalle	Cumhuriyet	Parsel	58
Mevkii			
Sokak	Çarşı		
Mülkiyeti	Belediye		
Tescil Durumu	GMEAYK- 13.01.1978-A 926		
Bugünkü Kullanımı			

Tanımı

Kilise, ilçenin merkez çarşısı adıyla bilinen yerde bulunmaktadır. 19 yy. eseri olan kilisenin, ön cephesi yıkılmıştır. Kilisede bulunan karşılıklı dörder yuvarlak taş sütunlar üzerindeki yuvarlak kemerler, binayı üç nef ayırır. Orta nef, yan neflerden daha geniştir. Üzeri yuvarlak tonozludur. Apsisin üzeri yarım kubbelidir. Uzun duvarlarda karşılıklı dörder yuvarlak penceresi vardır. Pencere altı nişlidir. Yer yer dökülmüş freskler, çeşitli motiflerle süslüdür. Üzeri beşik çatlıdır. Çatı üzeri kademeli taşlarla kaplıdır. Koruma yoktur, belediye depo amaçlı olarak kullanılmaktadır.

Batı cephe üçgen alınlıklı olup, orta yerinde yonca yapraklı bir pencere bulunmaktadır. Üçgen alınlık silmelerle hareketlendirilmiştir. Neflerin önündeki apsis duvarında açıklık bulunmamaktadır. Kuzey ve güney cephelerinde dörder pencere bulunmaktadır. Kemer ve duvar yüzeyi üzerinde bezemeler yer almaktadır. İç mekan ağırlıklı olarak freskolar, akantüs yaprakları arasında dört adet madalyon vardır. Madalyonların karşılıklı ikisinde mavi üzerine sarı haç işlenmiştir.

Kilisenin kitabesi olmamakla birlikte inşaatının yapılabilceğine dair 1835 tarihli bir ferman olduğu bilinmektedir. Sağlam durumdadır. Fakat kısmen duvarlarındaki taşlar sökülüştür.

TOMARZA MERKEZ CAMİİ

İlçesi	Tomarza	Pafta	16
Köy		Ada	133
Mahalle	Cumhuriyet	Parsel	2
Mevkii			
Sokak	Avşar		
Mülkiyeti	Vakıflar Genel Müdürlüğü		
Tescil Durumu	GMEEAYK- 12.03.1977-360		
Bugünkü Kullanımı	Camii		

Tanımı

Camii, ilçenin Cumhuriyet mahallesinde bulunmaktadır. 19 yy. eseri olan cami dışında dört sütun üzerine oturan, yuvarlak gövdeli bir odası bulunmaktadır. Gövde üzerinde, dikdörtgen biçimli beş adet penceresi vardır. Pencere üzerindeki elips biçimli yuvarlak içlerinde kitabeler görülür. Esas kitabe, yuvarlak kemerli kapı üzerindeki süsleme içerisinde bulunmaktadır. Caminin son cemaat yeri, altı sütun üzerine oturan beş yuvarlak kemerlidir. Burasının üzeri ağaç örtülüdür. Camiye, yanlarda ikişer yuvarlak sütun bulunan bir kapıdan girilmektedir. Kapının üzerindeki niş içerisinde, kitabesi mevcuttur. Cami tek merkez kubbelidir. Kubbe çokgen gövdeli, dört sivri kemer üzerine oturmaktadır. Kubbedeki küçük pencereler dışında, her kemer altında birer ve bu pencerelerin altında karşılıklı dörder pencereler bulunmaktadır. Döşemesi ahşap olup mihrapta süs unsuru yoktur. Tek minaresi vardır.

MANASTIR KALINTISI

İlçesi		Pafta	
Köy		Ada	
Mahalle	Cumhuriyet Mah.	Parsel	
Mevkii	Su Karışan Deresi Mevkii		
Sokak			
Mülkiyeti	Hazine		
Tescil Durumu	KKTVKK- 30.07.2007-871		
Bugünkü Kullanımı			

Tanımı

Su Karışan Deresi'nin kuzeyindeki eğimli arazide, yolun güneyinde bulunan dikdörtgen planlı yapı kalıntısı, doğusunda yarım daire şeklinde iki meken kalıntısı, bunların önünde yine apsis şeklinde kesme taş kaplama moloztaş örgülü horasan harçlı yapı kalıntısı, zeminde temel kalıntıları, sütun tanburları bulunmaktadır. Yapının girişi güneyden olup kuzey duvarında kemerli bir niş kalıntısı mevcuttur. Batısında dikdörtgen formlu doğal taş döşeli yol bulunmaktadır. Kalıntıların yaklaşık 25 m. güneyinde, 6x3 m. boyutlarında kesme taş havuz yer almaktadır. Yaklaşık 15x25 m. lik bir alanda görülen kalıntıların, Manastıra ait olduğu tahmin edilmektedir.

KÖMÜR KÖYÜ LAHİTLERİ

İlçesi	Tomarza	Pafta	
Köy	Kömür Köyü	Ada	
Mahalle		Parsel	
Mevkii			
Sokak			
Mülkiyeti	Hazine		
Tescil Durumu	Tespitli		
Bugünkü Kullanımı			

Tanımı

Yerel kahverengi taşlardan yapılan, dikdörtgen biçimli birer kaideye oturan lahitler yaklaşık 2 m yüksekliktedir. Lahit tekneleri dikdörtgen olup kapakları ise silindirik formludur. Lahit üzerinde herhangi bezeme unsuru bulunmamaktadır. Lahitlerin bir kısmı tahrip edilmiştir.

